

enkelte tilfelle er det rimelig at den enkelte reieneier dessuten får individuell erstatning, f. eks. når et tiltak nødvendiggjør en ombygging av flytteveg og omleggingen vil bli tyngende for vedkommende reieneier. Også i andre tilfelle kan individuell erstatning komme på tale, f. eks. ved skader på hytter, gjerder, veger osv. som tilhører den enkelte reieneier. Av den grunn og også fordi man ikke kan utelukke at den enkelte reieneier og næringen, representert av områdestyret, i en aktuell sak kan få motstridende interesser, har man funnet å måtte foreslå en uttrykkelig bestemmelse om den enkelte reieneiers rett til selv å vareta sine interesser. Fordeling av en tilkjent erstatning må i siste instans avgjøres av domstolene.

Komitéen foreslår bestemmelser i overensstemmelse med dette. Erstatning som på denne måte blir tilkjent næringen, forutsettes nytt til felles tiltak innen reindriftsområdet — fortrinnsvis til beste for de reindrifter på det sted som er mest rammet.

Individuell erstatning derimot blir å utbetale den enkelte som er rammet.

Det ligger nær å anta at disponeringen av fondet bør overlates områdestyret, men dette er et spørsmål som departementet i siste instans må avgjøre i forbindelse med utferdigelsen av bestemmelsen for fondets anbringelse, forvaltning og anvendelse.

Bestemmelsen må ses i sammenheng med utkastets § 15, hvor det er åpnet hjemmel til å regulere næringens rettigheter.

Ad § 12.

Av hensyn til reindriften er det lite ønskelig å tillate opptaking av reinlav i reinbeiteområdene. Det synes forøvrig heller ikke å være noe særlig behov for samling av reinlav, idet bruk av reinlav til nødfor for bufe på det nærmeste er slutt. Komitéen har derfor funnet det mest hensiktsmessig å fastsette generelt forbud mot å ta opp reinlav i disse områder. Forbudet rammer ikke den sankning som reieneierne foretar for å skaffe fôr til reien.

I tilfelle det skulle vise seg nødvendig å bruke reinlav som nødfor til bufe, er det i utkastets § 15, litra d, åpnet adgang for departementet å dispensere fra forbudet.

Loven av 1933 har ikke noe forbud mot sankning av reinlav, men derimot er det i lovens § 72 åpnet hjemmel for Kongen til å fastsette slikt forbud. Det har imidlertid ikke vist seg nødvendig å forby opptaking av reinlav og bestemmelsen er derfor ikke blitt brukt.

Den innsanking av reinlav for eksport som foregår i det sørlige Norge, vesentlig i Østerdalen, rammes ikke av bestemmelsen, idet utkastets § 12 bare gjelder innenfor reinbeite-

områdene. Det er for øvrig ikke aktuelt å sanke lav for eksport innen reinbeiteområdene, for det første fordi laven der ikke er av slik kvalitet at den egner seg for eksport og for det annet fordi dette heller ikke er tilrådelig av hensyn til reindriften. Dessuten er lavsanking for eksport underlagt så strenge kontrollregler at det neppe vil være regningsvarende å utvide sankingen til nye felter med spredte lavforekomster.

I medhold av lov av 17. juni 1932 om kvalitetskontroll med landbruksvarer er det ved kgl. res. av 14. juni 1935 bestemt at all sankning av reinlav for eksport skal være undergitt offentlig kontroll. Kontrollen er tillagt Landbruksdepartementet, som i samme resolusjon også er bemyndiget til å fastsette nærmere bestemmelser. Ved bestemmelsen utferdiget av Landbruksdepartementet den 1. juni 1958, er det bl. a. bestemt at reinlav for eksport bare kan plukkes på steder som er godkjent av Skogdirektoratet.

Etter § 52 i utkastet er overtredelse av bestemmelsen i denne paragraf belagt med straff.

Ad § 13.

Bestemmelsen om rett til å få utvist tomt til bolighus på offentlig eller privat grunn i utmark er i samsvar med gammel sedvane. Det er nemlig helt på det rene at reindriftnæringens utøvere fra gammelt av har ansett seg berettiget til å sette opp husvære hvor som helst i utmarken. Man viser i denne forbindelse også til Høyesterettsdom 23. april 1955 (Rt. 1955, side 361) hvor en reieneier fikk medhold i sin påstand om at han hadde rett til å ha boliggamme stående på privat grunn. Lagmannsretten, som Høyesterett, sluttet seg til uttalen «at samene i samsvar med sin gamle bruksutøvelse fortsatt skal ha adgang til å sette opp gamle på privat grunn». Komitéen vil i denne forbindelse peke på at det er næringsmessige hensyn som bestemmer hvor det er mest hensiktsmessig for reindriftnæringen å ha hus. I tilfelle tvist om plassering skal da også dette hensyn måtte tillegges avgjørende vekt. Dersom saken ikke kan ordnes i minnelighet avgjøres den ved skjønn. Det følger av sedvanen og domstolspraksis at det bør tas rimelig hensyn til begge parter, jfr. f. eks. H.r.dom inntatt i Rt. 1931, side 57, hvorefter reieneieren ble ansett forpliktet til å flytte gamle og stabbur av hensyn til eienkommens oppdyrking. Betingelsen var da at dette ikke var til nevneverdig ulempe for reieneieren. For boligtomt skal det ytes vanlig betaling som fastsettes ved skjønn dersom partene ikke blir enige.

Paragrafens tredje ledd om rett til å sette opp gammer, hytter og boder, og forskjellige

slags gjerder i utmark både på offentlig og privat grunn, er stort sett i samsvar med loven av 1933. Tidligere har man savnet bestemmelse om hvordan tvist om plassering av hytter, gammer m. v. skulle ordnes, og komitéen har derfor funnet det nødvendig å foreslå at spørsmålet i slike tilfelle avgjøres ved skjønn. Skjønnets skal bare vurdere stedsvalget og ikke nødvendigheten av anlegget. For gjerders vedkommende er i § 36 i loven av 1933 avgjørelsesmyndigheten tillagt lappfogden. Bestemmelsen om oppsetting av slakteanlegg er ny, men man finner at det er nødvendig å ta med slike anlegg. Man er klar over at det er lite som kan overlates til skjønn når det gjelder valg av tomt som passer for rein-slakteanlegg fordi det i slike tilfelle stilles så spesielle krav. Stedet må være slik at det er mulig å få reinen inn i gjerdet. Slakteanlegget må ligge slik til at reinen har beitetilganger i nærheten i slaktetiden, det må være lett å samle og å drive reinen fram, det må være tilstrekkelig med vann i nærheten og endelig må det være transportmuligheter. Også her gjelder det likevel at det bør tas rimelige hensyn til begge parter, og at plassering av de nevnte innretninger bare bør skje på slik måte at de ikke er til vesentlig ulempe for grunneier, jfr. det som er anført foran om tomt for bolighus.

Ad § 14.

Retten til å ta trevirke er like gammel som reindriftnæringen og er en av næringens viktigere særrettigheter. Grunnlaget for retten er alders tids bruk og gammel sedvane. Av hensyn til skogens bevarelse og eierens interesser har man i lovgivningen likevel funnet å måtte regulere utnyttelsen av denne rett noe. Blant annet er åpnet hjemmel til å bestemme at visse slag trevirke bare skal tas etter utvisning og at det i visse tilfelle skal erlegges betaling. Likeså er det fastsatt forbud mot å nytte friskt bartrevirke.

Komitéens utkast bygger stort sett på §§ 30 og 34 i loven av 1933 og den praksis som har vært fulgt, jfr. også §§ 57, 59 og 70 i konvensjonen av 1919. Bemerkes må likevel at komitéen foreslår at også friskt trevirke av barskog skal kunne tas, men da bare etter foretatt utvisning. Loven av 1933 gir derimot kun adgang til å ta løvskog, men det kan fastsettes utvisningsplikt etter samme lovs § 32. For slikt virke opprettholder lovutkastet prinsippet i loven av 1933, jfr. utkastets § 15, litra a. Det er bare trevirke til tiltak som har forbindelse med utøvelse av næringen det skal være adgang å ta. Når vedkommende utvisningsmyndighet (skogforvalter eller herredskogmester) foretar utvisning, plikter han

ikke bare å ta hensyn til skogskjøtselen, men også til vedkommende grunneiers og reineiers interesser. En reineier kan m. a. o. ikke i medhold av denne bestemmelse forlange å få utvist trevirke av hvilken som helst kvalitet og på hvilket som helst sted. Hensyn må tas til hva materialene aktes brukt og på hvilket sted. Aktes trevirket brukt til f. eks. gjerdematerialer på et bestemt sted, så må utvisning foregå på slikt sted og av slikt virke at vedkommende virkelig er i stand til med rimelighet å kunne nyttiggjøre seg det. For friske materialer fra privat skog skal det erlegges betaling, men derimot ikke for materialer fra offentlig skog. Også dette er i samsvar med § 34 i loven av 1933.

Ad § 15.

Bestemmelsen er stort sett i samsvar med loven av 1933, jfr. §§ 31 og 32 samt bestemmelsen i § 72 om reinlav, jfr. også § 74 litra o og s.

Den rett reineierne innen reinbeiteområdene har til å søke beite for sine dyr både på offentlig og privat grunn, er en meget gammel og fundamental rettighet. Det samme gjelder retten til å ta trevirke og til å benytte flytteveger for reinen. Disse rettighetene som har festnet seg i praksis og som også er fastslått i en rekke domstolsavgjørelser er meget viktige for næringen. Det sier seg da selv at reguleringer eller innskrenkninger av disse rettigheter har store konsekvenser for denne næring. Følgen av dette er da at reguleringer eller innskrenkninger bare er tilrådelige eller kan forsvares når vesentlige almene og offentlige hensyn står på spill, og da bare på helt bestemte vilkår, jfr. utkastets §§ 10 og 11.

Etter nevnte bestemmelser kan som nevnt reguleringer og innskrenkninger som medfører at reindriftnæringens rettigheter blir innskrenket eller bortfaller, ikke settes i verk dersom tiltaket 1) er til vesentlig skade eller ulempe eller 2) det ikke har ekspropriasjonsrett eller avløsningsrett. Litra a svarer stort sett til § 31, litra a og b, i loven av 1933 samt § 32. Bemerkes må likevel at litra a, annen setning i utkastet, er gitt en langt videre utforming enn § 31, litra a, i loven av 1933. Dette er gjort med hensikt fordi det er klart at en uinnskrenket avvirkning kan innebære en fare for skogen også andre steder enn ute ved kysten.

Bemerkes må videre bestemmelsen under litra b om at det er hensynet til skogens foryngelse som skal være avgjørende for om forbud mot reinbeiting skal fastsettes og ikke en mer eller mindre begrunnet antakelse om at reinen vil komme til å skade skogen generelt. Komitéen finner det naturlig at områdestyret bør få høve til å uttale seg før vedtak

Til dekning av områdestyrets utgifter plikter alle reineiere å betale en avgift til området beregnet etter antall rein. For avgiften har områdestyret utpantingsrett. Avgiftens størrelse fastsettes av departementet etter forslag fra områdestyret.

§ 8.

Områdestyret representerer reindriftnæringens interesser innenfor området. Det er således rett saksøkt og saksøker i tvister som angår næringen. Hermed utelukkes ikke den enkelte reineiers rett til selv å ivareta sine interesser.

Særskilt påligger det områdestyret å:

1. Påse at reindriften foregår etter gjeldende lover og bestemmelser.
2. Føre fortegnelse over områdets reineiere og over antall rein.
3. Fordeler beitemarkene på de forskjellige reineiere og fastsette beitetiden samt foreta henvisninger.
4. Fastsette høyeste antall rein som kan tillates å beite i det enkelte distrikt og i tilfelle påby og gjennomføre reduksjon eller foreta henvisning etter pkt. 3.
5. Fastsette det høyeste antall rein som hver enkelt reineier kan eie og i tilfelle iverksette reduksjon på vedkommende reineiers bekostning samt gi nærmere bestemmelser vedrørende slakting, merking og skilling.
6. Påby og eventuelt iverksette samling og telling av rein dersom vedkommende distrikts reineiere ikke blir enige.
7. Bestemme og forestå bygging av anlegg og innretninger som reinslakterier, reingjerder, reindrifftsveger og hytter m.v. innen området etter plan som er godkjent av departementet. Utgiftene til reinslakterier, reingjerder og reindrifftsveger fordeles med 50 pst. på staten og 50 pst. på vedkommende reindrifftsområde. Styret fordeler utgiftene på reineierne innen området etter den nytte den enkelte reineier har av tiltaket. For slike fordelte beløp har styret utpantingsrett.
8. Bistå ved dannelselse av samvirkeorganisasjoner eller andre former for organisasjonsmessig samarbeid hvor det anses ønskelig.

Utgiftene til tiltak etter denne paragraf unntatt pkt. 7 fordeles forholdsvis på de enkelte reineiere etter deres reinantall.

For refusjonskravene har styret utpantingsrett.

Et mindretall innen områdestyret, reindrifftsinspektøren, og den enkelte reineier når det gjelder henvisning etter pkt. 3 og reduksjon og fastsetting av reinantall etter pkt. 5 kan

anke et styrevedtak til departementet til endelig avgjørelse.

§ 9.

I hvert beitedistrikt skal det være en tillitsmann med varamann valgt for 4 år om gangen av de reineiere som hører til distriktet og som er over 21 år. § 6 siste ledd gjelder tilsvarende.

Nærmere bestemmelser om tillitsmannens arbeidsoppgaver fastsettes av departementet etter at saken på forhånd har vært forelagt områdestyret.

Kap. III. Regulering av næringens rettigheter.

§ 10.

Tiltak som ikke har ekspropriasjonsrett eller avlønnsningsrett kan ikke iverksettes dersom det er til vesentlig skade eller ulempe for reindriftnæringen eller for den enkelte reineier.

Hvorvidt et tiltak er til vesentlig skade eller ulempe avgjøres ved skjønn. Foreligger det slik skade eller ulempe som omhandlet i § 11 fastsetter skjønnet erstatningsbeløpets størrelse.

Departementet kan påby fjernet, eller fjerne, et ulovlig tiltak.

§ 11.

Tiltak som ikke medfører vesentlig skade eller ulempe for reindriftnæringen eller den enkelte reineier kan bringes til utførelse mot erstatning for det tap reindriftnæringen eller den enkelte reineier derved lider.

Et slikt erstatningsbeløp skal, når det gjelder næringen, gå inn i et fond som forvaltes av områdestyret og som skal anvendes til beste for næringen innen området.

Etstatningsbeløp som tilkommer den enkelte reineier utbetales ham.

På samme måte forholdes når det gjelder erstatninger ved ekspropriasjon.

Departementet fastsetter nærmere bestemmelser for forvaltningen og anvendelsen av det i annet ledd nevnte fond.

§ 12.

I reinbeiteområdene er det forbudt å ta opp reinlav. Ulovlig opptatt reinlav eller dens verdi, kan inndras. Inndragningen skjer til fordel for det i § 11 nevnte fond i det område hvor laven er tatt.

Kap. IV. Rett til grunn, trevirke, jakt og fiske.

§ 13.

I reinbeiteområdene har utøverne av reindriftnæringen rett til, mot vederlag, å kreve seg utvist eiendom til tomt til oppførelse av nødvendig permanent bolig for seg og sin husholdning på såvel offentlig som på privat grunn i utmark. Prisen fastsettes ved skjønn dersom partene ikke blir enige.

Grunn til tomter til permanente bolighus utvises i mangel av overenskomst av reindriftsinspektøren.

Videre har de rett til i utmark å disponere såvel offentlig som privat grunn til oppsetting av nødvendige hytter, gammer, boder og stillinger til oppbevaring av løsøre og matvarer og slakteanlegg, merke, skille- og slaktegjerder samt beitehager.

Oppstår det uenighet mellom grunneier og reineier om valg av plass eller plassens utstrekning, avgjøres spørsmålet ved skjønn.

§ 14.

I reinbeiteområdene har utøverne av reindriftnæringen rett til å ta og å bruke på såvel offentlig som privat eiendom all slags trevirke til bygningsmaterialer, herunder redskaper samt materialer til gjerder og til brensel. Bestemmelsen gjelder ikke trevirke til permanente bolighus.

Bruk av friskt trevirke av barskog kan bare skje etter utvisning, i offentlig skog av skogforvalter og ellers av herredsskogmester. Utvisning skal skje uten betaling.

For friskt trevirke fra privat skog skal på forlangende ytes et rimelig vederlag som i tilfelle tvist fastsettes av herredsskogmester.

Reineier plikter uten opphold å gi grunneier underretning om forbrukt trevirke som det skal erlegges betaling for. For trevirke fra offentlig skog skal det ikke ytes betaling.

§ 15.

Under iakttagelse av det som er bestemt i §§ 10 og 11 kan departementet, på vilkår som det finner nødvendige, bestemme for kortere eller lengre tid:

- a) At friske løvtrær ikke må tas på nærmere fastsatte områder hvor avvirkning kan medføre fare for skogens bevarelse eller gjenvekst. Herunder kan enkelte områder fredes for hugst for et nærmere fastsatt tidsrom. Det kan også bestemmes at hugst bare kan foregå etter utvisning.
- b) At det skal være forbudt å la rein beite i barskogstrekning hvor dette anses nødvendig av hensyn til den naturlige foryngelse eller strekning som er tilsådd med bartrefrø eller hvor planting med bartreplanter er foretatt. Bestemmelse kan også omfatte forbud mot å flytte med rein gjennom fredet strekning.
- c) At det skal være tillatt å ta opp reinlav på enkelte steder i reinbeiteområdene etter nærmere fastsette regler.

For departementet fatter vedtak etter foranstående bestemmelser, bør områdestyrets uttalelse innhentes.

Når snø- og beiteforholdene gjør det nødvendig for reineier å få adgang til å la reinen beite i strekning som er fredet i medhold av litra b, kan fylkesmannen for kortere eller lengre tid gi adgang til å fravike fredningsbestemmelsene på slike vilkår som han finner påkrevd. Skade som voldes under slik beiting er ikke gjenstand for erstatning.

§ 16.

I reinbeiteområdene har utøverne av reindriftnæringen under sitt lovlige opphold med rein eller på fast bosted rett til å drive jakt, fangst og fiske i statsalmenninger, på samme måte som de almenningsberettigede. På statens matrikulerte og umatrikulerte skoger og høyfjellstrekninger har utøverne av reindriftnæringen rett til jakt og fiske som de har hatt fra gammelt av. Fast ansatte tjenestemenn som er tilknyttet næringen har innen sine tjenestedistrikter jakt- og fangstrett på samme måte som reindriftsutøverne.

Etter departementets nærmere bestemmelse kan utøverne av reindriftnæringen forbeholdes enerett til bruk av bundne redskaper til fangst av fisk i nærmere bestemte vann og elvestrekninger på slik grunn som nevnt i første ledd. Videre kan departementet bestemme at visse vann og elvestrekninger utelukkende forbeholdes til bruk for utøverne av reindriftnæringen. Bestemmelsene i dette avsnitt gjelder ikke statsalmenninger.

For jakt, fangst og fiske som drives etter bestemmelsene i denne paragraf skal det ikke betales leie eller kortavgift.

§ 17.

Reineierne kan ikke føre opp sperregjerder på offentlig grunn uten tillatelse av departementet. Såfremt privat grunn disponeres, må eierens og/eller brukerens samtykke innhentes. Oppnås ikke slikt samtykke, og fordelene ved gjerdets oppførelse er overveiende i forhold til ulempene, kan nødvendig bruksrett meddeles med Kongens samtykke mot erstatning etter skjønn.

Kap. V. Ansvar for skade.

§ 18.

For skade som rein volder i reinbeitedistrikt er kun reinens eier ansvarlig.

Dersom det ikke lar seg gjøre å bringe på det rene hvem som eier den skadevoldende rein, er samtlige reineiere som hører til det distrikt hvor skaden er voldt, ansvarlige en for alle og alle for en, såfremt det er på det rene at den skadevoldende rein helt eller delvis tilhører distriktet. Erstatningsbeløpet med omkostninger fordeles i tilfelle på reineierne i distriktet i forhold til deres reinantall.